

CATALIJN CLAES

roman

Open
einde

Catalijn Claes

OPEN EINDE

Uitgeverij Zomer & Keuning

HOOFDSTUK 1

Kommer Luidinga staat in volle zielenrust op het klinkerstraatje achter zijn huis. Hij trekt tevreden aan zijn pijpje en kijkt naar een spreeuw op de dakgoot aan de overkant. Diens zwartveren pakje is besprenkeld met zilveren spikkels, en met zijn spitse, botergele snaveltje kwinkelt hij zijn snerpemde liedjes tegen het vallende avondrood. Met zijn simpele liedje sluit hij de dag af. In de zoelte van de lucht hangt de geur van omgespitte aarde, die komt van een kleine, bescheiden tuin, waarin een armetierig seringendoempje en wat rozenstruiken. Rechts van het straatje staat een houten schuurtje, waarin wat overgebleven visserspullen, vergane glorie van wat eens was. Links een oud, gammel kippenhok, waarin drie kippen en een Barnevelder haan met rode lellen, een overhangende kam en zware sporen aan zijn geel geschubde poten. De haan die in de vroege ochtend met zijn luid gekraai Kommer uit zijn slaap wekt.

Nu daalt na een snikhete dag een verkoelende adem over de buurt. De haan zit met zijn vrouwen op stok, het windhaantje op het schuurtje vangt de laatste stralen van het wegstervende daglicht, en het buurtje doezelt langzaam weg in de aansluitende avondschemer. Kommer neemt de pijp uit zijn mond, en bekijkt met aandacht de kop van zijn doorro-

kertje, waarop de afbeelding van een zeilbottertje, dat met gebolde zeilen voor de wind afvaart. De afbeelding doet hem denken aan *Het Zwaantje*, zijn eigen zeilbottertje dat een aantal jaren terug voor de sloop is gegaan, een best scheepje waar hij jaren mee heeft gevaren, achterom voorbij het wad, waar hij in zijn tijd op schar, bot en garnalen viste, en tijdens het seizoen op paling, beste grauwe aal waar goed voor werd betaald. Als hij aan die tijd terugdenkt, heeft hij onder de vissers van toen het langst met een zeilbottertje gevist, en kreeg hij van hen – die het wisten – commentaar genoeg. Hij als visser ging met zijn tijd niet mee, en als-ie zo doorging kwam hij achterop, telde hij niet meer mee. De motorkotters hadden de toekomst, dat begreep hij zelf toch ook wel? Hij ging op al hun praat niet in, zei op alles ja en amen en voer alle dagen bij het krieken van de dag achterom het wad op, leegde de fuiken boven de leefbun, en plaatste de stokken weer terug in de bodem.

Tijdens het terugplaatsen van de stokken dacht hij na over alles wat ze tegen hem zeiden, en hij gaf eerlijk aan zichzelf toe dat zijn vangsten lang niet zo groot waren als die van de vissers die met hun kotters op open zee visten.

Maar zij bleven een volle week van huis, terwijl hij, omdat hij op het wad viste en zijn dagelijkse afnemen had, het grote voordeel kende van 's avonds thuis zijn bij vrouw en kind.

En hij weet drommels goed dat hij van het vissen niet rijk is geworden, maar ondanks alles heeft hij er toch een aardig huisje aan overgehouden, een klein, geriefelijk huis met een rood pannendak, twee ramen voor, twee ramen achter, een voorkamer, een achterkamer en een klein keukentje waarin een trapleer die naar de zolder leidt, een zolder met bruine houten balken en een dakraam.

Een klein huis weliswaar, dat schrill afsteekt tegen de veel grotere huizen van de andere vissers, die na al die jaren hem nog steeds zien als die koppige ezel die van geen toegeven

weet, die in zijn tijd is blijven stilstaan waardoor hij letterlijk de boot heeft gemist. Jawel, hij wist en weet wel hoe ze tot op de dag van vandaag over hem denken, maar door de tijd heen is hij zichzelf gebleven, een tevreden mens, trots op zijn onbezwaard bezit, het loon van zijn arbeid van zuinig leven en sparen, en met zijn hechte geloof, stille dankbaarheid in het hart, en liefde en toewijding voor vrouw en kind.

Hij kijkt nog eens naar het zeilbottertje op de bruin door-rookte pijpenkop, het bottertje dat zo veel op *Het Zwaantje* lijkt. *Het Zwaantje*, dat op de scheepswerf van Visser gesloopt is omdat er geen redden meer aan was. Om zich in de schuld te steken voor een nieuwe schuit, dat zag hij niet zitten, en Gepke – God hebbe haar ziel – was het hierin volkomen met hem eens. Haar woorden: ‘Geen schulden, Kommer, daar zijn we beiden te oud voor. We hebben de veiligheid van huis en haard, en met wat zuinigheid komen we d’r wel, en Engel brengt ook zijn geldje thuis.’ Ach ja, Engel, zo anders van aard dan zijn ouwe vader, en de trots van zijn moeder, die hoog met hem liep en veel van haar vaders karakter terugzag in hun zoon. Nol Versluis, een man van stavast en recht-doorzee, en opstapper van de reddingsboot. Maar da’s ook alweer jaren terug.

Engel. Als zestienjarige knaap voer hij als dekknecht op de kotter van Lastdrager en verdiende een aardig centje, waar Gepke een paar tientjes van nam voor kost en huishoudgeld, en de rest zette ze voor Engel op de bank, een ruggensteuntje voor later. Later... Er roest een pijn door zijn denken. Voor Gepke kwam er geen later, van de ene op de andere dag trok ze zich in zichzelf terug, werd vergeetachtig, en dat ging van kwaad tot erger. Gepke gleed af tot een totale dementie, waarin ze haar man en haar zoon en heel de omgeving niet meer herkende, en waarbij de huisarts het voor beide partijen beter vond dat ze in een tehuis werd opgenomen.

Tja, wat doe je als zo’n pillendraaijer dat tegen je zegt? Dan

kun je op dat moment die woorden moeilijk bevatten, vooral als je met elkaar een goed huwelijk hebt gehad. Dan is het of de hemel op je valt, dan wordt alles om je heen duister en schreeuwt je hart het uit: ‘Waarom ik?’ en weet je niet of je vloeken moet of bidden. Kommer deed na veel innerlijke strijd het laatste. Hij berustte in zijn lot met in zijn hart de vaste overtuiging: zo zou Gepke het hebben gewild. Hij leefde voor zijn zoon, die hij opvoedde zo ver het in zijn macht lag en met respect voor al wat leeft en groeit op aarde. Engel, die uitgroeide tot een boom van een vent, vierkante kop, breed in de schouders, benen als heipalen, stug van aard, geen prater maar een denker. Engel. In uren van stille eenzaamheid denkt Kommer weleens: is Engel nu de waarheid van het leven, en mij door hogerhand opgelegd?

Wrevelig schudt hij een paar maal zijn hoofd. Hij moet toch beter weten! Wat is in het leven de zuivere waarheid? De een ziet het zus, de ander zo. Maar de oprechte waarheid die tot aan het goddelijke grenst, hierin is het menselijk brein te klein om het te bevatten.

Hij rukt zich los uit zijn overpeinzing en bekijkt met alle aandacht nog eens de afbeelding op zijn doorrokertje. Het roept herinneringen op die hem wee maken. Hij kan maar beter niet meer uit die pijp roken, de afbeelding kan er waziger door worden. Hij steekt het doorrokertje in zijn zak. Die gaat in het pijpenrek tussen de andere bruine doorrokers, waarop verschillende afbeeldingen: een watermolen, een zwemmende zwaan, een indianenkop, een schaap in de wei.

De volgende morgen koopt hij een nieuw doorrokertje in het tabaks- en snoepwinkeltje van Dieuwertje Molenaar, die na de plotselinge dood van haar man net als hij alleen door het leven moet.

Dieuwertje is een robuuste vrouw met een flink postuur, breed in de heupen. Ze waagt een kans en zegt: ‘We kennen elkander al heel wat jaren, Kommer. Ik sta alleen, jij staat

alleen, wat zou je d'r van zeggen als wij samen 's...?' Ze zwijgt en kijkt hem vragend aan.

Het beeld van Gepke schuift tussen hen in. Ze liep hoog met Dieuwertje, mocht haar wel en ook hij weet dat Dieuwertje een oppassende vrouw is die een vriendelijk woord heeft voor iedereen. Toch zegt hij: 'Je bent een beste, Dieuwertje, maar over zijn kant, één steen maalt niet.'

Dieuwertje, onbekommerd met beide handen in haar zij: 'Ik waagde het erop, Kommer Luidinga, en de een draagt z'n pakkie zus, de ander zo, maar allee, de winkel wordt mijn zwanenzang, en niemand zal om mij een traan laten.'

Dieuwertje, ze heeft geen kinderen, zou ze daar stilzwijgend onder hebben geleden? Ach, da's zo'n subtiel onderwerp, daar praat een vrouw meestal niet over. Gepkes beeld danst weer door zijn geest, en hij gaat op Dieuwertjes praat in: 'Geen ziekte of zeer, een beroerte of het tikkertje dat plotseling ophoudt, zo gezond, zo dood, da's 't best.'

Terstond stuift ze op: 'Kerel, je kletst uit je nek, je hebt nog een zoon.'

Juist, hij heeft nog een zoon, die meer en meer zijn eigen weg gaat. Jawel, meneertje droomt over een nieuwe kotter op de scheepswerf van Visser. Een kotter die tegen een zee-tje kan, goed en eerlijk materiaal, daar staat Visser om bekend. Visser, een ouwe rot in het vak, een die het nog in de toppen van zijn vingers heeft, maar voor hoelang nog? Bij hem gaan ook de jaren tellen. Douwe Visser, Kommer kent hem vanaf dat ze nog kinderen waren. Douwe is vader van twee dochters en hij van een zoon, die zijn zinnen heeft gezet op een eigen kotter. Douwe weet dat en dringt er bij Kommer op aan: 'Een mens heeft naast zijn leven ook zijn dromen, gun dat jong toch zijn geluk.'

Maar Kommer, met duim en wijsvinger, zegt: 'Eerst van dattum.'

Douwe heeft zijn centjes binnen, dan praat je makkelijker.

Maar een kotter kost geld, veel geld, een aantal jaren vaar je met een gouden mast, maar als het effe tegenzit in de visserij heb je weinig vangst en een lage besomming, met op de achtergrond de maandelijks aflossing op een 'gouden scheepje'. Houd dan je kop maar 's boven water! Maar hoe brengt hij dat Engel aan zijn verstand? Engel, een stoere vent van even dertig. Hij kijkt niet naar een vrouw om. Nee, die zoon van hem heeft geen vrouwenvlees, die heeft heel andere idealen in zijn kop, waarin het beeld van een vrouw niet past.

Dan hoort Kommer de klink van het poortje. Kijk kijk, wie hebben we daar? Brecht, de trouwe eega van Pieter Baanders. Pieter Baanders, hij heeft een huis laten bouwen op het Onrust. Jawel, meneertje, een spiksplinternieuw huis, twee verdiepingen hoog, met brede ramen en met een uitzicht op de afslag en de haven. Het is bekend, Pieter zit goed bij kas, en wie het breed heeft laat het breed hangen, en wie het nog breder heeft laat het slepen. Waarom Baanders nog alle dagen in de stuurhut staat, is menigeen een raadsel.

Bij Pieter en Brecht kwamen geen kinderen, en stiekeme monden beweerden dat Pieter de kunst niet verstond. Brecht leed er zichtbaar onder. Pieter, het stille verdriet van zijn vrouw en al dat geouwehoer van buiten meer dan zat, opperde een plan, besprak het met Brecht, en adopteerde uit het buitenland een oorlogswees, die in de loop der jaren opgroeide tot een pittige, jonge meid, rank van lijf en leden, roetzwart van haar en grote donkere ogen in een matbruin gezichtje. In al die jaren was de roddel niet van de lucht. Menigeen schudde het hoofd en vroeg zich af: vreemd bloed, hoe zal dat in de toekomst gaan?

Pieter en Brecht gingen aan al die praat voorbij, hun mening was: 'Wie leeft met zorgen is bang voor de dag van morgen.' Mooi gezegd door de familie Baanders, maar waar krimp noch kramp heerst, gaan de zorgen aan de deur voorbij, en elke nieuwe dag begint met een gouden randje. En alle

dagen die God in Zijn genade geeft, houdt Baanders het roer van zijn schip in handen. Brecht doet vrijwilligerswerk voor het Rode Kruis, schenkt zondags na de kerkdienst koffie en presenteert een allerhandje. Brecht en Pieter, mensen met een gouden hart en een vriendelijk woord voor iedereen, ook voor degene die buiten hun straatje valt.

‘Zo, Brecht,’ begroet Kommer haar. ‘Je bent nog laat op pad, meid.’

In Brechts ogen dansen vonkjes, vriendelijkheid straalt uit heel haar wezen. Ze zwaait met een tas: ‘Ik kom de eitjes halen, Kommer. Hoeveel dit keer?’

‘Negen, Brecht.’ Kommer en Engel zijn geen eiereneters, vanaf dat hij een paar kippen en een haan voor zijn plezier nam, spaart hij de eitjes op voor haar.

Brecht is wat teleurgesteld. ‘Maar negen? Het is amper de moeite dat ik nog kom.’

‘Zo moet je niet denken, Brecht, beter wat dan niks, en als kippen in de rui vallen, gaan ze van de leg.’

‘Nou, zo te horen heb jij er aardig verstand van.’

‘Ach.’ Hij haalt zijn schouders op. ‘Ik heb meer verstand van botjes en scholletjes. Maar kom een stappie verder, het schaalpje staat op het aanrecht in de keuken, en als je trek hebt in een bakkie, ik heb nog wat in de koffiepote.’

‘Zal ik het doen?’

Hij ziet haar aarzelen en schiet in de lach, hij kan als het ware haar gedachten raden. Brecht Baanders heeft een dienstmeid en een werkster. Hij zegt: ‘Het is schoon en netjes binnen.’

Dat breekt bij haar het ijs, en nieuwsgierig loopt ze achter hem aan. Kommer Luidinga, al jaren weduwnaar en vader van een zoon, Engel Luidinga. Ze kent hem alleen van aanzien en horen zeggen, en wat ze ook weet: het botert de laatste tijd niet meer tussen vader en zoon. De zoon wil vooruit, de vader is in zijn tijd blijven stilstaan. Grotere schepen en

grotere vangsten hadden op hem geen invloed, hij bleef zijn zeilbottertje trouw. Hij was van mening: door de eeuwen heen is er altijd verschil geweest waarin de een de ander naar de kroon steekt. Dan wordt het oppassen geblazen, want naast het verschil ligt de jaloezie waar menigeen over struikelt.

Zo praat Kommer Luidinga. Menig visser haalt zijn schouders op en vindt zijn praat een beetje zielig. En anderen zeggen: Kommer is een ouwe man die in zijn gewoonten en gedachten zit vastgeroest.

Hij stapt op het straatje uit zijn klompen en waarschuwt: 'Struikel niet over de drempel.'

Zij reageert met een lachje: 'Ik heb ogen in mijn hoofd,' en stapt achter hem naar binnen. Daar staat ze dan in het kleine keukentje in het huis van Kommer Luidinga. Toch een tikkeltje nieuwsgierig kijkt ze in het rond: een bruine houten lambrisering, een vierkante tafel waarop een gebloemd zeiltje, rondom vier stoelen met biezen zitting, op de vloer een biezen mat, een wit emailen fornuis, gordijntjes voor de ramen, een rood granieten aanrecht, waarop het schaalte met eieren, en een eenpitspetroleumstelletje waarop een emailen koffiepote. Alles ademt uiterste eenvoud, maar is schoon en netjes.

Kommer trekt een stoel onder de tafel vandaan, schudt het kussentje op en zegt: 'Zet je maar neer.' Dan vervolgt hij met een olijke knipoog: 'Vrouwensite, dat overkomt me niet iedere dag.'

'Als je een schoondochter had, was het wel anders.'

'Dan moet je wel eerst een schoondochter hebben, en dan nog moet je het maar afwachten.'

'Hoezo?'

'De een is de ander niet en het moet klikken.' Hij scharrelt bij het aanrecht: 'Koffie, Brecht?'

'Doe maar.'

Hij schenkt koffie in, een kom voor de visite, voor zichzelf een emailen kroes. ‘Suiker, Brecht?’

‘Een flinke schep, en jij?’

Een olijke grijns: ‘Ik ben zoet genoeg van mezelf.’

‘En je zoon, hoe drinkt hij zijn koffie?’ Verhip, hoe komt ze op Engel Luidinga, ze kent hem amper.

‘Engel? Van jongs af aan zwart. Weet je wat Gepke zei? “Da’s om het uur van je dood te verhaasten.”’

‘Ach zo, zei ze dat?’ Wijlen Gepke Luidinga, vroom in hart en nieren, net als Kommer. En hun zoon van wie Pieter zegt: ‘Een stugge knul, die zijn laatste woord niet laat horen.’

Ze neemt een slok koffie en rilt dan: die is zo bitter als gal, ondanks die flinke schep suiker. Kommer merkt het en verontschuldigt zich: ‘Ik heb het om vier uur gezet, en om het laatste restje weg te gooien, alles kost geld, hè? Maar als het je tegenstaat, daar is de gootsteen.’

‘Nou, zo erg is het niet, hoor.’ Moedig slikt ze de laatste slok door. Dan zet ze de kom terug op de tafel en kijkt nog eens in het rond. Kommer Luidinga is wel kleinbehuisd.

Hij volgt haar blik. Brecht Baanders is de echtgenote van een schipper die goed in het lood zit, in alles is ze groot gewend. Dan vraagt hij een tikkeltje nieuwsgierig: ‘Hoe vind je het hier?’

‘Wil je het echt weten?’

‘Anders vroeg ik het niet.’

‘Je bent nogal kleinbehuisd.’

‘Tja, het is bepaald geen villa,’ geeft hij toe. ‘Maar als man alleen die het huishouden runt en alles moet bijhouden, heb ik m’n handen d’r vol aan.’

‘Alleen? Je vergeet je zoon.’

‘Ja, mijn zoon...’ Hij tuurt in de lamp. ‘Wat moet ik daarop zeggen?’

‘Van Pieter weet ik dat hij bij schipper Blom vaart.’

‘Da’s geweest.’ Kommer strijkt met zijn hand door zijn

warrige kruin. ‘Al een tijd werkt hij in IJmuiden.’

‘IJmuiden?’

‘Ja, als sorteerder in de afslag, en sinds vorige week heeft-ie daar een kosthuis, want alle dagen met de bus heen en weer wordt hem te duur, zegt-ie.’

‘Ach zo.’ Ze gluurt naar Kommer die trommelt met zijn vingers op zijn knie. Plots voelt ze medelijden met hem, en ze speelt met de gedachte: Kommer Luidinga, een eenzame zielenpoot. Dan, ingaand op wat hij zei, zegt ze: ‘Tè duur? Naar horen zeggen verdienen de sorteerders daar goed, vorige week zei Pieter nog: “Flinke aanvoer, een goeie besomming van hoog tot laag, eenieder vaart er wel bij.”’

‘Ja, vertel mij wat, ik heb er lang genoeg in meegelopen. Een goeie aanvoer en een goeie besomming geven tevreden gezichten, en Engel met al zijn overuren heeft er een goed stuk geld aan overgehouden. Toch zag ik hem liever met het weekend weer thuis, maar tegen een volwassen kerel kun je niet optreden als tegen een kind. En nu praten we wel over Engel, maar vertel ’s, hoe gaat het met jouw dochter?’

De vraag komt onverwachts. Brecht schrikt en huivert alsof ze het koud heeft. Er valt een zwijgen tussen hen waarin eenieder bezig is met zijn eigen gedachten. Kommer pakt uit het pijpenrek een van zijn vele doorrookertjes. Hij schraapt met een oud aardappelmesje de pijpenkop schoon, stopt de pijp, strijkt een lucifertje af, zuigt de brand erin, en blaast met getuitede lippen een rookwolk door de vreugd en de droefheid van eigen herinneringen.

Op z’n vijfendertigste werd hij weduwnaar, en stond hij er met de opvoeding van Engel alleen voor, een stugge knaap met een sterke wil, die hij opvoedde naar eer en deugd. Ze deden alles samen, deelden de verdiensten gelijk op, maar de laatste twee jaren zitten ze niet meer op één lijn. Engel gaat meer en meer zijn eigen weg, heeft zijn mond vol over een eigen kotter en de mogelijkheid van een krediet op het eigen

huis en of vader hierin met hem meegaat. Totaal overonderd keek hij hem aan alsof hij zijn zoon voor het eerst zag. Hij had geen idee wat voor gedachten door dat jong z'n kop spookten en polste: 'Is waddenvisser je te min?'

Engel klapte dicht als een oester, een bittere trek trok om zijn mond en een harde blik brandde in zijn ogen. Nors klonk het: 'Ik wil vooruit, vader, en op het wad zie ik daar geen kans toe.'

'Jaja,' ging Kommer daar voorzichtig op in. 'Stoere praat, maar is dat te verwezenlijken? Een kotter kost geld, jongen, veel geld, dat heb je een-twee-drie niet boven water gevestig.'

Er verschenen diepe fronsen in Engels voorhoofd: 'De vooruitgang houd je niet tegen, vader, en wie stond erop dat ik de visserijschool doorliep? Jij.'

Daar viel geen woord tegen in te brengen, het was alles waar wat die jongen zei. Engel heeft een heldere kop, is goed in wis- en natuurkunde, kan kompas lezen, met een sextant een zonnetje schieten, kent de getijden en weet waar hij moet zijn voor de visgronden. En de directeur van de visserijschool had toentertijd tegen Kommer gezegd: 'Ontwikkeling is de kostbaarste gave die je je kind kunt meegeven, Luidinga. Laat je zoon doorleren, hij is het waard.'

Kommer had met duim en wijsvinger geschoven: 'Mooi gezegd, maar wie zal dat bekostigen?'

De directeur zei luchtigjes: 'Daar is een mouw aan te passen; voor deze kinderen bestaat een subsidieregeling, mits het schoolbestuur erachter staat.'

Het was mooi gezegd, maar zijn hand ophouden, dat kwam Kommers eer te na, en hoe goedbedoeld ook, hij wimpelde het plan af. Engel kwam thuis en werd waddenvisser. Punt uit! Er werd een vlet gekocht, Engel stortte zich op de palingvisserij, zette fuiken uit, had goede vangsten en verdiende een goed stuk brood. Het ging een aantal jaren goed, Engel opperde zelfs het plan van een eigen palingrokerij.

Maar opeens was het afgelopen, het enthousiasme daalde en hij gaf er de brui aan. Heel zijn verdere leven waddenvisser? Hem niet gezien. De week daarop ging hij als dekknecht mee op de kotter van Lastdrager. Drie maanden hield hij het uit, daarna stapte hij over op de kotter van Giel Blom, een en al enthousiasme. Vissen op open zee, dat was je ware! En Giel blies overal de loftrumpet over Engel: zo'n beste knecht had hij nog nooit gehad, een harde werker, zijn geld dubbel en dwars waard.

Na een halfjaar hield Engel het daar ook voor gezien. Hij vertrok tot schrik en ontsteltenis van schipper Blom, die hem kwaad nariet: 'Ondankbaar stuk vreten, ik had een prima Noordzevisser van je gemaakt, maar stank voor dank.'

Engel, met een onverschillige handzwaai, had geroepen: 'Maak je niet druk, man.' Drie dagen daarna vertrok hij met de bus naar IJmuiden, en ging daar werken als sorteerder in de visafslag, op de dag van vandaag vier jaar. In Engel is de droom van een eigen kotter wel ingesluimerd maar niet gestorven, en de laatste tijd praat hij over niets anders, kort, krachtig en beslist: 'Ik blijf het zeggen, vader, een kotter, da's je ware. In al die jaren op de afslag heb ik een aardig kapitaalje gespaard. Als jij nou eens krediet op het huis neemt, dan kom ik er wel.' Engel zag in al zijn praat een rooskleurige toekomst voor zich, een levensweg zonder haken en klemmen. Maar het leven komt zo anders met vallen en opstaan, maar hoe bracht Kommer dat aan dat jong zijn verstand? Hij kreeg er waarachtig een prop van in zijn keel, en kon niets anders zeggen dan: 'Maar jongen...'

Plots verscheen het beeld van Gepke in zijn geest, tegelijk voelde hij een beklemming over zich heen, en hij vroeg zich af, schulde hierin een klacht, een snik of berusting? Gepke, die hem altijd in hun huwelijk had voorgehouden: 'Met het groot worden van de kinderen komen de schaduwen over het gezin.' Gepke... Twee jaar lang stuurde hij elke maand vijf-

tig gulden naar het tehuis waarin ze werd verpleegd. Vijftig harde guldentjes, meer lag niet in zijn vermogen. Maar ondanks haar vroomheid was Gepke geen doetje, ach Here nee. Maar ze kende geen twijfel, ze leefde haar leven in onverstoorbaar vertrouwen in liefde en geloof, waar hij soms jaloers op was. En als Pieter Baanders in Brecht zo'n vrouw vindt, zoals hij in Gepke, dan is het leven goed.

Doorgaand op het gesprek met Brecht zegt hij: 'Ze lijkt me een lieve meid.'

'Dat is ze ook.' Op Brechts netvlies verschijnt het bronsbruine meisjesgelaat waarin die opvallend grote, bruine ogen en het lange, zwart krullende haar. Haar geadopteerde kind Laura Baanders, een kind van ver over de grenzen, een thuishaalster, een indo. Sommige dorpelingen vroegen zich af: 'Moet dat nou, eentje van zo ver?' en hun verachtende blik zei genoeg. Bepaalde dorpelingen zitten vastgeroest in eigen denken en praten en oordelen van daaruit. Laura is altijd blij en opgewekt en heeft een grote liefde voor mens en dier. Maar soms zijn er momenten dat ze haar moeder met die grote, donkere ogen zo peinzend aankijkt dat deze er nerveus door wordt. Zoals laatst. Zoekend naar het spoor over het waarom had Brecht wat lacherig gevraagd: 'Kind, wat kijk je toch naar me, denk je iets over mij? Jawel, dat doe je. Nou, vooruit, zeg het maar.'

Er was een moment van stilte tussen hen, toen had Laura gezegd: 'Wat zou ik moeten denken, moeder?'

'Dat vraag ik aan jou.'

Er klonk een heldere lach. Laura sprong overeind van haar stoel, rekte haar armen uit als in een ongedurig verlangen en zei: 'Dat weet u toch, moeder. Meerdere keren hebben we daarover gesproken. Als ik praktijk heb opgedaan voor volwaardig operatiezuster meld ik me bij een medisch team en ga ik werken in onontwikkelde landen, misschien daar waar ik vandaan kom.'

Nerveus was Brecht uitgevallen: 'Waar je vandaan komt? Geklets in de ruimte.' Laura had als kind haar mond vol gehad over het buitenland. Brecht had daarom gelachen en was erin meegegaan, vanuit de gedachte: dat waait wel weer over. Had ze zich hierin dan toch vergist? Ze had kribbig gezegd: 'Kun je niets anders bedenken dan juist daar, terug naar de ellende en armoë waar vader en ik je uit vandaan hebben gehaald? Laat dat denken toch, kind.' En ze voelde de opwellende tegenzin die lijnrecht in ging tegen Laura's enthousiasme.

Laura had haar aangekeken met die grote, donkere ogen waarin een blik van diepe gekwetstheid lag. Haar moeder die zo praatte, het was de taal van een gevoel dat zij niet verstond, zo koud, zo zonder enig begrip tegenover al het lijden daar. En zachtjes had ze gezegd: 'Ik kan daar beter maar niet meer over praten.'

'Dat lijkt me ook.' Brecht voelde opluchting. 'Als operatiezuster kun je hier ook aan de slag.'

Laura zei echter op een koel toontje: 'Hier... daar verdien ik de hemel niet mee.'

Plots voelt Brecht een vreemde ontroering die haar hart raakt. Laura, die zo praatte, wat begeesterde haar? En in haarzelf de verwarring van het niet-begrijpen over het waarom, en tevens het weten en de angst: dit is een Laura die ze niet kent, die haar eigen intuïtie volgt, en van haar weg glijdt.

'Jaja...' zegt Kommer en hij knikt haar vriendelijk toe. 'Zwijgen zegt soms meer dan praten, en kleine kinderen worden groot.'

Brecht slaakt een diepe zucht: 'Zeg dat wel, ouders zijn valt niet mee.'

'Vertel mij wat.' Hij neemt een trek aan zijn pijp, wrijft zijn zwart wollen kousenvoeten langs elkaar. Brecht ziet de vele stoppen en denkt: Kommer Luidinga, de oude waddenvisser, is in al zijn nederigheid een blij en tevreden mens, dankbaar

voor zijn dagelijkse kost en een dak boven zijn hoofd. Wat kan een mens nog meer verlangen? Maar zij verlangt juist een ietsiepietsie meer. Alleen is dat in het oog van de Allerehoogste te veel geweest. Maar ja, als je als moeder veel van je kind houdt...

Plots valt ze driftig uit: 'Laura wil met een medisch team gaan werken in een derdewereldland, nou vraag ik je! Jawel. En wat zeg jij daarvan? Doe goed en zie niet om?'

Tja, wat moet hij daar nu op zeggen? Hij neemt een trek aan zijn pijp en kijkt naar de vrouw tegenover hem. Volgens hem heeft ze alles wat haar hart begeert, dan zou je toch denken. Dan leest hij de teleurstelling van haar gelaat en zegt bedachtzaam: 'Dat lijkt me voor jou een ellendige gedachte.'

Ze knikt: 'Dat zie je goed. Je weet dat het altijd goed tussen ons is geweest.'

'Jawel, dat neem ik zonder meer aan, maar eenmaal volwassen denken ze heel anders dan wij doen.'

Ze weet zo gauw geen antwoord en reageert kregelig: 'Zo'n kind denkt daar haar geluk te vinden. Maar ik weet wel beter.'

Ondanks haar nijd hoort hij twijfel in haar stem. Hij neemt een trek aan zijn pijp, blaast een rookwolk uit, richt weer zijn blik op haar en zegt op een bedachtzaam nadrukkelijk toontje: 'Jawel, jouw dochter en mijn zoon zien hun geluk met andere ogen dan wij.'

'Geluk, geluk?' Ze valt stroef uit: 'Wat versta je onder geluk? Het najagen van een hersenschim, dat meestal op een teleurstelling uitdraait.'

Hij schudt zijn hoofd: 'Ik zie het anders.'

'Jij? Hoe dan?'

Bedachtzaam legt hij zijn doorrokertje in de asbak, hij kijkt haar recht in de ogen en zegt met een iets luidere stem: 'Ik zie het zo: als jou iets geschonken wordt, schenk je het in

kleine beetjes terug aan al diegenen aan wie het geluk is voorbijgegaan.’

Ze voelt zich klemgezet, ziet Kommers grijs-warrige kruin, de goede trekken in zijn gezicht – als je het haar vraagt iets te goedig. Narrig valt ze uit: ‘Of ik een dominee hoor preken.’

‘Dominee?’ Hij wrijft langs zijn kin, glimlacht fijntjes en zegt: ‘Da’s te veel eer voor een ouwe waddenvisser.’ Dan, met heel zijn gedachten bij zijn zoon, zegt hij: ‘Weet je, Brecht, vandaag de dag staan de jongelui anders in het leven dan wij, en ergens is dat een zegen.’

‘Puh, mooie zegen. En als het op niks uitdraait, ze hun gat branden en op de blaren zitten, wat dan?’

Hij schiet in de lach: ‘Dan hebben we nog altijd een pot brandzalf bij de hand.’

‘Jij niet, ik,’ stuift ze bruusk op, en ze denkt met pijn in haar hart aan Laura, die het laatste jaar qua karakter zo is veranderd dat het haar steeds weer in verwarring brengt. Voor ze het beseft valt uit haar mond: ‘Vreemd bloed, dat ligt anders.’

‘Klets,’ broemt hij goedig. ‘Geen ouder die zijn kind in de steek laat. Ik Engel niet en jij je dochter evenmin.’ Tegelijk heeft hij het gevoel of hij iets droogs moet wegslikken. Hij praat nu wel vol bravoure tegen Brecht, maar de laatste maanden botert het tussen hem en Engel net zomin. Engel, een bonk van een kerel, die met hoge plannen in zijn kop rondloopt, en die zijn vader een zielige stumper vindt die in zijn tijd stil is blijven staan. En zoonlief wil vooruit, dat moet vader toch begrijpen.

En vader begrijpt het ook wel. Vader had in zijn vissersbestaan zo weinig nodig om een gelukkig mens te zijn. Een vrouw met wie hij groos was, een zoon van wie hij met hart en ziel houdt, en die hem zal volgen in zijn voetspoor. Jaja, maar het liep en loopt alles zo anders. Vijfendertig jaar en

met heel zijn hoop nog op de toekomst gericht, en toen ontviel Gepke hem en stond hij er alleen voor. Er waren momenten geweest waarop hij het leven vervloekte. Tot op de dag dat hij in de vroege ochtend de fuiken lichtte. De zon kwam in volle glorie op in een bed van morgenrood, zwiepte een bundel stralen over de zee en bedekte de groen-blauwige kleur in een gouden glans. Vol bewondering keek hij daarnaar. Hij ademde de zoutig-zoele lucht in, een tinteling schoot door hem heen, een kracht vol verwachting omspande zijn borst. Hij barstte in een bevrijdend lachen uit en wist: hij kon het leven weer aan, achteromzien heeft geen enkele zin, een mens moet vooruitzien, respect hebben voor het leven en vertrouwen in zijn lot dat hem wordt opgelegd.

Maar Engel, die ruige kerel, zoekt het niet in de eenvoud van een kleine waddenvisser zoals eens zijn vader. Kommer voelt hierin zijn onmacht, hij kan tegen Engels sterke wil niet op en dat breekt het vertrouwen tussen hen.

Wat kletst Brecht nu? Brecht, die hem plots in vertrouwen neemt over Laura. 'Al dat gepraat over die arme sloebbers daar, en wij die hier van alles hebben. Ik word er horendol van.'

'Zo zo, Brecht, zo zo...' Hij pakt aan zijn pijp. 'En wat zeg jij daarop?'

Brecht zegt verbeterd: 'Dat hier voor daar genoeg wordt gegeven, en al zouden we het nog zo graag willen, we kunnen daar het tij niet keren.'

'Nee, dat kunnen we niet,' geeft hij toe. 'Maar niettemin, ieder mens heeft toch het recht op een prak warm eten, een goed stuk kleren en een plek om te wonen. Zeg nou zelf.'

Brecht reageert snibbig: 'Je dwaalt af, we hebben het over Laura.'

Juist, Laura. Slank, rank reeënkind, met haar blijheid, haar warme lach, haar belangstelling voor alles wat haar pad kruist. En plots weer bij het gesprek zegt hij: 'Wees eerlijk, Brecht,

het is een mooi streven van je dochter om leed te helpen verzachten waar het nodig is.'

Brecht gaat er niet op in. Ze komt wat stijfjes overeind van haar stoel, reikt hem haar tas en zegt: 'Genoeg geklets, Lui-dinga,' en met een blik uit het raam: 'Nog effe, dan is het donker, en bedankt voor de koffie.'

'Danken doe je in de kerk, Brecht.' Hij laat het schaal-tje met eieren voorzichtig in haar tas zakken. 'Da's negentig cent, Brecht.'

Brecht vist een gulden uit haar knip. 'Hier, je geld, een duppie terug, laat maar zitten. Man, man, van die kippen word je ook niet rijk.'

'Rijk ben ik al, Brecht. Een eigen huis, een oppassende zoon, nergens schulden. Ik ken er die het minder hebben.'

'Ja, als je het zo bekijkt,' antwoordt ze en ze denkt: jawel, een oppassende zoon, maar lang geen makkelijk heerschap, en om daar nu zo verheerlijkt bij te kijken. Maar zij dan, zij en Laura? Laura, gedreven door een verlangen dat Brecht vreemd is, en dat ze nooit in Laura heeft gekend. En dat zo plotseling kwam, alsof er een kracht in dat kind is aangeboord, een allesopofferende kracht waar zij als moeder voor terugdeinst, omdat ze bang is haar dochter daaraan te verliezen.

'Zo, Brecht, jij hebt je eitjes. Moet ik ze weer voor je bewaren?' vraagt Kommer.

'Hoeveel?' spot ze goedig. 'Volgende keer zes?'

'Ja, zolang ze in de rui zijn,' lacht hij, dan, op een bezorgd toontje: 'Zal ik effe met je meelopen? In de donkerte een vrouw alleen op straat...'

Ze hoort de bezorgde klank in zijn stem, glimlacht om Kommer, een keurig oud heertje, en zegt: 'Maak je geen zorgen, ik ben niet zo bang uitgevallen.'

Hij ziet haar stevige, mollige figuur, de brede heupen. Brecht Baanders, vrouw van een rijke schipper en alom ge-

zien. Hij wrijft een paar maal langs zijn kin, schiet in de lach en zegt met nadruk: ‘Jawel, jij zult bang zijn, maar voor mijn eigen rust loop ik toch maar effe met je mee.’

Kommer Luidinga, denkt ze vertederd, een goeie ziel, een menselijke kerel, die door de jaren heen zichzelf bleef en zich niet liet opjagen door hen die het zo goed weten, en die tegen alleman tracht te leven uit de goedheid van zijn hart. Ze zegt: ‘Dat moet je zelf weten, je loopt op de eigen benen.’

‘Zo is dat, Brecht.’ Hij plant zijn schipperspet op zijn kruin, schiet in zijn jekker, stopt het doorrookertje in zijn zak, opent de buitendeur en zegt: ‘Na u, mevrouw.’

Daar lopen ze dan. Hol klinken hun voetstappen op de straat, van haar stevig molières en Luidinga’s klompen. Het is het enige geluid dat de avondstilte doorbreekt. Op de hoek van de straat floept de lantaren aan, het gelige lichtschijnsel weerkaatst in de glimmend duistere vensters.

Brecht blijft even staan, slaat een blik op haar horloge en zegt: ‘Verhip, het is later dan ik dacht.’

‘Dat komt, we hadden genoeg stof tot praten, jij over je dochter, ik over mijn zoon. Dan vliegt de tijd.’

‘Zou je denken?’ Ze slaat een blik opzij. Luidinga, voor zijn leeftijd nog een flinke kerel, een verweerd gezicht, getekend door een netwerk van fijne rimpeltjes.

Goedig glanzen zijn ogen onder de klep van zijn pet als hij zegt: ‘Ik weet het wel zeker. Jouw dochter en mijn zoon, ze streven hun eigen idealen na, en waren wij vroeger zo veel anders?’

‘Wij? Man, we kregen geen enkele kans.’

‘Juist, Brecht, en al sta ik net als jij bij hun plannen niet te juichen, toch vraag ik me af: hebben wij het recht hen tegen te houden?’

Snibbig valt ze uit: ‘Recht... recht... wat is recht? Je praat uit twee monden, man, dan zus en dan zo. Maar ik blijf erbij, die twee stellen zich het leven veel te rooskleurig voor.’

Hij knikt instemmend: 'Daar zit een kern van waarheid in, maar al praten wij ons de blaren op de tong, ondervinding is de beste leermeester.' En met een blik op een hand achter een vitragegordijn: 'We worden begluurd, meid, vrouw Bakker vraagt zich af: wat doen die twee zo laat op straat?'

'Ja, wie weet?' ontwijkt ze zacht, en zwijgend lopen ze door, ieder met de eigen gedachten. Ze slaan het Onrust op, de goudkust van de goed gesitueerde schippers. Hoeveel zal Pieter Baanders op zijn bankrekening hebben staan, vraagt Kommer zich af, en is Brecht het paradijsvogeltje dat hij in zijn tuintje heeft gevangen? Brecht, dochter van een havenmeester. Hij slaat een blik opzij. Huh, wat kijkt ze somber. Ze denkt zeker aan haar dochter, idolaat is ze van dat kind. Maar kleine kinderen worden groot, vliegen hun nest uit en dan maar hopen dat het goed gaat.

Even raakt hij haar arm aan en hij zegt: 'Laat haar, als ze denkt daarin het geluk te vinden.'

'En jij met Engel?'

Hij houdt een zucht in, dan: 'Net zo.' En met een blik op het huisnummer aan de muur: 'Jij bent waar je wezen moet.' Hij steekt zijn hand uit: 'Dag Brecht, en groetjes aan je man.'

'Dag Luidinga.' Ze legt haar hand in de zijne, een harde hand vol eeltplekken.

'En als je de eitjes ophaalt, drinken we samen weer een bakkie leut,' waagt hij het te zeggen, en bij het zien van de aarzelende trek op haar gezicht: 'Je weet nu hoe het reilt en zeilt bij me.'

Ze ziet de koestering in zijn blik, voelt vertedering, en gaat op zijn praat in: 'Goed, afgesproken. Maar ik zet koffie.'

Een gulle lach: 'Daar houd ik je aan, Brecht Baanders. Koffie door een vrouwenhand gezet, d'r is niet beter.'

CATALIJN CLAES

Open einde

Engel Luidenga lijkt een norse jongeman. Maar diep in zijn binnenste schuilt een vuur, een droom: zijn eigen kotter. Vooralsnog moet Engel het echter doen met een baan als rechterhand van Noordzevisser Pieter Baanders. Als Pieters dochter Laura zwanger raakt, wordt in Engel de oplossing gezien: hij krijgt een aandeel in de rederij als hij met Laura trouwt. Maar wat in eerste instantie een goede deal lijkt voor iedereen, pakt heel anders uit.

Catalijn Claes heeft een warm hart voor de buitenbeentjes van deze wereld. De figuren die niet direct benaderbaar zijn, maar een groot gevoelsleven hebben. Met *Open einde* bewijst zij dat hoewel je niet blind kunt varen op je dromen, die soms alles zijn wat je in het leven hebt – en dat dat goed is.

Z&K

ISBN 978 90 205 3376 7 NUR 344

9 789020 533767

www.kok.nl